

Ոստիկանության բարեփոխումներ

Անվտանգության ոլորտի պատշաճ կառավարման
սկզբունքների կիրառումը ոստիկանության համակարգում

Ամփոփաթերթերի շարքի մասին

Անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների ամփոփաթերթերի այս շարքը հակիրճ ներածություն է՝ անվտանգության ոլորտի կառավարմանը (ԱՌԿ) և անվտանգության ոլորտի բարեփոխումներին (ԱՌԲ) առնչվող թեմաների և հասկացությունների վերաբերյալ: ԱՌԲ ամփոփաթերթերն ուղղված չեն խթանելու պատշաճ կառավարման կամ բարեփոխումների որոշակի մոդելներ, քաղաքականություններ կամ առաջարկներ, այլ ներկայացնում են լրացուցիչ աղբյուրներ, որոնք ընթերցողին թույլ կտան ընդլայնել թեմաներից յուրաքանչյուրի մասին իրենց գիտելիքները: ԱՌԲ ուղեցույցները նախատեսված են անվտանգության ոլորտի կառավարման մեջ ընդգրկված շահագրգիռ այն կողմերի համար, որոնք հետաքրքրված են ընկալելու և քննադատաբար դիտարկելու ԱՌԿ և ԱՌԲ ոլորտներում կիրառելի արդիական մոտեցումները:

ԱՌԲ սույն ամփոփաթերթի մասին

ԱՌԲ սույն ամփոփաթերթը վերաբերում է անվտանգության ոլորտի պատշաճ կառավարման սկզբունքների կիրառմանը ոստիկանության համակարգում իրականացվող բարեփոխումների ոլորտում: Ոստիկանությունը պետական անվտանգությունն ապահովող հիմնական մարմինն է, որը պատասխանատու է մարդկանց և նրանց ունեցվածքը պաշտպանելու համար՝ հանրային օժանդակությամբ, օրենքների կատարմամբ, խաղաղ հասարակական կարգի պահպանմամբ, հանցագործությունների կանխարգելմամբ և հայտնաբերմամբ: Համակարգի բարեփոխման նպատակն է ապահովել, որ ոստիկանության գործունեությունը դառնա ավելի արդյունավետ, ավելի հաշվետու և կարողանա ավելի լավ արձագանքել հասարակության բոլոր անդամների կարիքներին անվտանգության ոլորտի ժողովրդավարական կառավարման համատեքստում:

ԱՌԲ սույն ամփոփաթերթը պատասխանում է հետևյալ հարցերին.

- Ի՞նչ է ոստիկանության բարեփոխումը **Էջ 2**
- Ի՞նչո՞ւ է անհրաժեշտ ոստիկանության բարեփոխումը **Էջ 2**
- Արդյո՞ք առկա է ոստիկանության բարեփոխման հստակ մոդել **Էջ 5**
- Ի՞նչպե՞ս են իրականացվում ոստիկանության բարեփոխումները **Էջ 6**
- Ի՞նչպե՞ս է գենդերային հավասարությունը ոստիկանության բարեփոխումների մաս կազմում **Էջ 8**

Ի՞նչ է Ոստիկանության բարեփոխումը

Անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների համատեքստում Ոստիկանության համակարգի բարեփոխումներն ուղղված են վերափոխելու Ոստիկանական մարմինների արժեքները, մշակույթը, քաղաքականությունը և գործելաոճը՝ իրականացնելու իրենց գործունեությունը՝ հարգելով ժողովրդավարական արժեքները, մարդու իրավունքները և օրենքի գերակայությունը: Բարեփոխումները միտված են հասնելու ժողովրդավարական Ոստիկանության արհեստավարժ գործելաոճի, որը.

- ցուցաբերում է անվտանգության նկատմամբ մարդակենտրոն մոտեցում,
- պաշտպանում է մարդու իրավունքները՝ ազգային և միջազգային օրենքներին համապատասխան,
- արձագանքում է բոլոր մարդկանց անվտանգության կարիքներին՝ անկախ սեռից, տարիքից, դասակարգից, էթնիկական պատկանելությունից կամ որևէ այլ առանձնահատկությունից,
- օժանդակում է բոլոր մարդկանց, հատկապես համայնքի այն անդամներին, որոնք ունեն անհապաղ աջակցության կարիք,
- երաշխավորում է իր գործունեության հաշվետվողականության բարձր մակարդակ,
- կիրառում է Ոստիկանության նկատմամբ ժողովրդավարական վերահսկողության արդյունավետ համակարգ,
- իրականացնում է արդյունավետ և գործուն հանրային ծառայություն:
- անվտանգության փոփոխվող պահանջներին՝ հանցավորության փոփոխվող միտումներին կամ հանրային անվտանգությանը սպառնացող նոր վտանգներին արձագանքելու անհրաժեշտություն,
- նոր կամ փոփոխված օրենսդրական դաշտը,
- քաղաքական ուղղվածության փոփոխություններ, որոնք տեղի են ունենում ընտրությունների կամ նոր նշանակումների պատճառով,
- Ոստիկանության կողմից հակաօրինական կամ կոռուպցիոն գործողությունների իրականացում,
- խաղաղության հաստատմանը, հակամարտությունից հետո վերականգնողական գործընթացներին կամ անցումային արդարադատությանն ուղղված միջոցառումներ,
- խաղաղության համաձայնագրի իրականացում,
- հակամարտության կանխարգելում կամ միջնորդություն,
- սոցիալական վերափոխումներ և հանրության ակնկալիքների փոփոխություն, ինչպես, օրինակ՝ գենդերային հավասարության ավելի մեծ պահանջ,
- նոր քաղաքական համակարգի հաստատում ժողովրդավարացման միջոցով:

Ոստիկանության բարեփոխումներն ուղղված են նաև բարելավելու Ոստիկանության փոխհարաբերություններն անվտանգության ոլորտի այլ մարմինների՝ դատարանների և ուղղիչ հաստատությունների կամ գործադիր, օրենսդիր կամ անկախ մարմինների հետ, որոնք ունեն կառավարման և վերահսկողության լիազորություններ (տե՛ս Պատկեր 1):

Ինչո՞ւ են անհրաժեշտ Ոստիկանության բարեփոխումները

Քաղաքական, իրավական և սոցիալական համատեքստը, որում գործում է Ոստիկանությունը, հաճախ ենթարկվում է փոփոխությունների: **Անհրաժեշտ է ստեղծել (կամ ձևափոխել) հանրային անվտանգության ինստիտուտներ, որոնք կբավարարեն այն համայնքների ակնկալիքները և անվտանգության փոփոխվող կարիքները, որոնք դրանք ծառայում են:** Անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների համատեքստում Ոստիկանության բարեփոխումները կարող են անհրաժեշտ դառնալ մի քանի պատճառներով՝ կախված տեղական, ազգային կամ միջազգային համատեքստից: Օրինակ.

▶ Ոստիկանություն

Ոստիկանությունը հանրային անվտանգությունն ապահովող մարմինն է, որի առաջնային նպատակը մարդկանց և նրանց ունեցվածքի պաշտպանությունն է հանրային աջակցությամբ, օրենքների իրականացմամբ, հանցագործությունների հայտնաբերմամբ, քննությամբ և կանխարգելմամբ, ինչպես նաև խաղաղ հասարակական կարգի պահպանմամբ: Ոստիկանությունը կանգնած է պետության կողմից անվտանգության ապահովման առաջնագծում, այսպիսով՝ անվտանգությունն ապահովող այն մարմինն է, որի հետ հասարակության անդամներն իրենց առօրյա կյանքում առնչվում են ամենից հաճախ:

Ոստիկանությունը և այլ իրավապահ մարմիններն ունեն հատուկ լիազորություններ, որոնք հատուկ՝ օրենքով սահմանված դեպքերում նրանց թույլ են տալիս ժամանակավորապես սահմանափակել մարդու հիմնական իրավունքների կիրառումը, զրկել մարդկանց իրենց ազատությունից և կիրառել ուժ, ներառյալ մահացու ուժ: Իր իշխանության և հասարակությանը մոտ լինելու պատճառով Ոստիկանության կողմից իր գործառնությունների իրականացման եղանակն ուղիղ ազդեցություն ունի անհատների և համայնքների, ինչպես նաև պետության անվտանգության վրա:

Ոստիկանության վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկությունների համար տե՛ս «Ոստիկանության մասին» ԱՌԲ ամփոփաթեթը:

Գծապատկեր 1 Ոստիկանության բարեփոխումներն ընդգրկում են մի շարք պետական և ոչ պետական դերակատարների

Ոստիկանության բարեփոխումները սովորաբար հետապնդում են հետևյալ նպատակները.

- **հասնել բոլոր մարդկանց համար հավասար վերաբերմունքի և հնարավորությունների՝** անվտանգության և արդարադատության առումով՝ ունենալու մարդու իրավունքները և օրենքի գերակայությունը հարգող ու պաշտպանող ոստիկանություն և դատական ծառայություններ,
- **բարելավել ոստիկանության մասին հանրային ընկալումը՝** ոստիկանության ֆինանսավորման, ծախսերի, գործունեության և արդյունքների, ինչպես նաև լեգիտիմ դերի և պատասխանատվության մասին հավասարակշռված և տեղին տեղեկությունների տրամադրմամբ,
- **վերացնել կոռուպցիան և խթանել բարեվարքությունը՝** ուսումնական ծրագրերի, բողոքների գործուն մեխանիզմների միջոցով և անիրազեկ կամ կոռումպացված պաշտոնյաների հեռացմամբ,
- **արդիականացնել և թարմացնել իրավական կարգավորումները,** կանոնադրությունները, ուսումնական և գործառնական ընթացակարգերը,
- **հասնել համագործակցության** իրավապահ մարմինների և տեղական ու ազգային մակարդակների տարբեր մարմինների միջև, հաստատել բազմակողմանի համագործակցություն անվտանգության մարմինների՝ բանակի, քաղաքացիական պաշտպանության ուժերի, հետախուզության և սահմանապահ մարմինների միջև,
- **բարձրացնել ոստիկանությունում ծառայության կազմակերպման արդյունավետությունը՝** բարելավելով ոստիկանության կողմից իր օրինական պարտականությունների իրականացումը և հանրային ռեսուրսների պատշաճ օգտագործումը,

Անվտանգության ոլորտի պատշաճ կառավարում և անվտանգության ոլորտի բարեփոխումներ

Անվտանգության ոլորտի պատշաճ կառավարումը նկարագրում է, թե ինչպես են պատշաճ կառավարման սկզբունքները կիրառվում հանրային անվտանգության ապահովման, կառավարման և վերահսկման բնագավառում: Անվտանգության ոլորտի պատշաճ կառավարման սկզբունքներն են հաշվետվողականությունը, թափանցիկությունը, օրենքի գերակայությունը, մասնակցայնությունը, արձագանքելու կարողությունը, արդյունավետությունը և գործունեությունը:

Անվտանգության ոլորտը ներառում է ոչ միայն այն մարմիններին, որոնք ապահովում են անվտանգություն, այլև բոլոր այն ինստիտուտները և անձնակազմերին, որոնք պատասխանատու են անվտանգության կառավարման և վերահսկողության համար թե՛ տեղական, թե՛ ազգային մակարդակներում:

Անվտանգության ոլորտի պատշաճ կառավարման հաստատումը անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների նպատակն է:

Անվտանգության ոլորտի բարեփոխումը քաղաքական և տեխնիկական այն գործընթացն է, որն ուղղված է բարելավելու պետական և մարդկային անվտանգությունը՝ ժողովրդավարական քաղաքացիական վերահսկողության, օրենքի գերակայության և մարդու իրավունքների պաշտպանության շրջանակներում դրա ապահովումը, կառավարումը և վերահսկողությունը ավելի արդյունավետ, հաշվետու դարձնելով: Անվտանգության ոլորտի բարեփոխումները կարող են կենտրոնանալ հանրային անվտանգության ապահովման միայն մեկ բաղադրիչի կամ ամբողջ համակարգի գործունեության վրա, քանի դեռ բարեփոխումների նպատակն է մշտապես բարելավել համակարգի արդյունավետությունը և հաշվետվողականությունը:

Այս հիմնական սահմանումների վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկությունների համար տե՛ս «Անվտանգության ոլորտի կառավարման մասին», «Անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների մասին» և «Անվտանգության ոլորտի մասին» ԱՌԲ ամփոփաթեթերը:

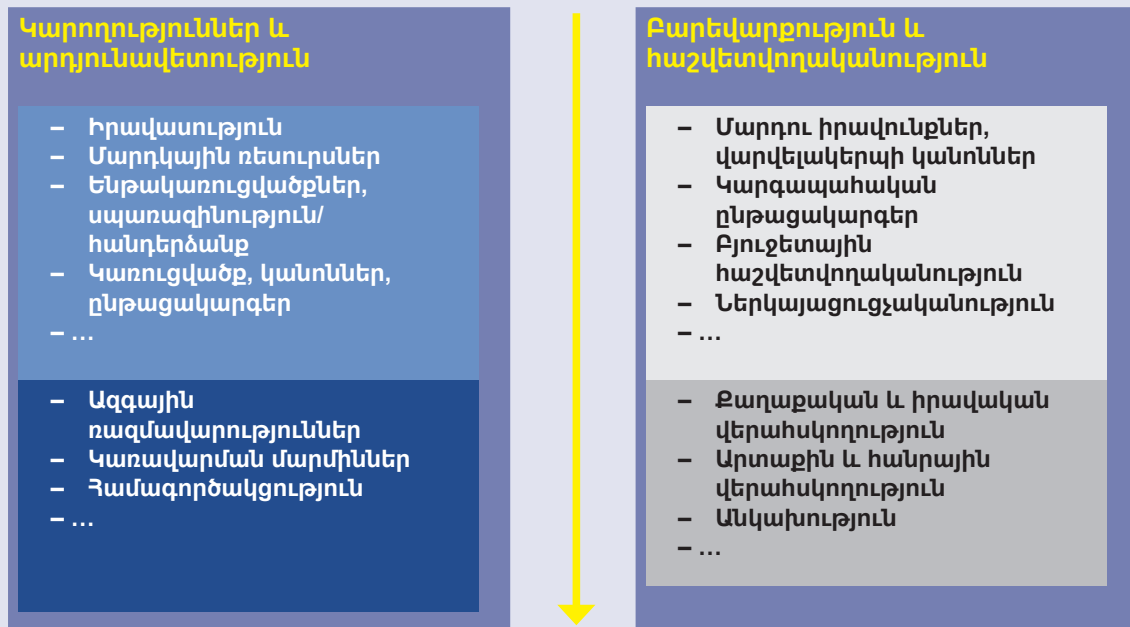
Արդյո՞ք գոյություն ունի ոստիկանության բարեփոխման հստակ մոդել

Ոստիկանության բարեփոխումների եզակի մոդել գոյություն չունի, և ցանկացած բարեփոխման գործընթաց պետք է արտացոլի տվյալ իրավիճակին հատուկ համատեքստը: **Սակայն առկա են երկու հիմնական նպատակներ, որոնք ընդհանուր են անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների շրջանակներում իրականացվող ոստիկանության բարեփոխումների բոլոր նախաձեռնությունների համար. 1) ոստիկանության կարողությունների և արդյունավետության բարձրացում, 2) ոստիկանության բարեվարքության և հաշվետվողականության բարելավում** (տե՛ս Պատկեր 2): Սա նշանակում է, որ ոստիկանության բարեփոխումները երբեմն կենտրոնանում են ոստիկանության մարմինների որոշակի ներքին հարցերի վրա, իսկ երբեմն էլ ուղղված են ոստիկանական ծառայությունների կառավարմանը և վերահսկողությանը ավելի լայն անվտանգության ոլորտի շրջանակում:

Ոստիկանության ներքին բարեփոխումները կարող են ներառել ոստիկանության կազմակերպական ցանկացած ոլորտ, ինչպես նաև դրա կառավարման կառույցները, օրինակ՝

- կազմակերպական կառուցվածք, հրամանատարական շղթա, ոստիկանության անձնակազմ,
- մարդկային ռեսուրսների կառավարման քաղաքականություն, ներառյալ հավաքագրումը, ուսուցանումը, առաջխաղացումը և նշանակումները, ծառայության ավարտը, ծառայողներին տրամադրվող փաթեթները, պարգևատրումները և կարգապահությունը:
- կարգեր, վերահսկողության համակարգեր, էթիկայի կանոնակարգեր և գործառնական ընթացակարգեր,
- հատուկ կարողությունների և ստորաբաժանումների զարգացում և գործառնականացում,
- ոստիկանության անձնակազմի իրավունքների և անվտանգության պաշտպանությանն ուղղված կարգավորումներ,
- ներքին վերահսկողության, հետաքննությունների և կարգապահական ընթացակարգեր,
- միջոցների ներգրավում, բյուջետավորում, սարքավորումներ և ուսումնական ծրագրեր,
- հանրային իրազեկմանը և համայնքների ներգրավվածությանն ուղղված քաղաքականություն և ռազմավարություն:

Գծապատկեր 2 Ոստիկանության բարեփոխումների գերակա նպատակը ոստիկանության՝ ծառայության փոխակերպման տեսանկյունից

Ոստիկանության բարեփոխումները, որոնք կենտրոնանում են ոստիկանության կառույցից դուրս գործոնների վրա, սովորաբար իրենց ազդեցությունն են ունենում ոստիկանության ռազմավարությունների, դերերի, գործառույթների, կառավարման, վերահսկողության կամ իրավական կարգավորումների և ոստիկանության աշխատանքի գործառնական մոդելի վրա: Օրինակ՝ բարեփոխումները կարող են ներառել.

- **իրավական կարգավորումների թարմացում**, որպեսզի դրանք արտացոլեն միջազգային իրավունքի չափորոշիչները կամ հստակեցնեն իրավապահ մարմինների դերերը և իրավասությունները,
- **բյուջետային ընթացակարգերի փոփոխում**. խորհրդարանները և ֆինանսների նախարարությունները կարող են փոփոխել բյուջեի հատկացման կարգերը և ոստիկանությունից պահանջել հաշվետվողականություն՝ միջոցների արդյունավետ կառավարման համար,
- **ոստիկանական համակարգերի վերակազմավորում**. ղեկավարման մարմինները կարող են փոփոխել ոստիկանության տարածքային պատասխանատվությունները կամ իրավասությունները, կառավարման ազգային ռազմավարությունները, բարեփոխել համապատասխան վարչությունները կամ նախարարությունները կամ իրականացնել ազգային անվտանգության քաղաքականություններ, որոնք ազդում են ոստիկանության իրավասության կամ գործառնական կարիքների վրա,
- **արտաքին վերահսկողության ուժեղացում**. կարող են ստեղծվել կամ արդիականացվել ոստիկանության դեմ բողոքներով զբաղվող անկախ մարմինների համար իրավասություններ կամ ազգային մակարդակում մարդու իրավունքներով զբաղվող կազմակերպություններ, որոնք պատասխանատու են ոստիկանության վերահսկողության համար՝ ոստիկանության հաշվետվողականությունը բարձրացնելու նպատակով:

Ինչպե՞ս են իրականացվում ոստիկանության բարեփոխումները

Ոստիկանության բարեփոխումների գործընթացը պահանջում է համակարգում ընդգրկված բազմակի շահագրգիռ կողմերի միջև: Ազգային մակարդակի կառավարությունը համապատասխան տեղական կառավարման օղակների հետ միասին պետք է նախաձեռնի ակտիվորեն աջակցել բարեփոխումներին ուղղված ջանքերին և ապահովի նաև այլ շահագրգիռ կողմերի աջակցությունը: Վերահսկողության մարմինները, կառավարման մարմինները, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները և հանրությունը կարող են ունենալ խորհրդատվական դեր կամ ներգրավվել ուղղակիորեն: Խաղաղության հաստատման կամ անցումային համատեքստերում միջազգային կազմակերպությունները կարող են աջակցել ոստիկանության բարեփոխումների ազգային ջանքերին, սակայն ազգային կառույցները միշտ պետք է առաջնորդեն այս բարեփոխումները:

Ժողովրդավարական ոստիկանություն

Ժողովրդավարական ոստիկանությունը արժեքների ամբողջություն է, որը նկարագրում է, թե ինչ է ակնկալվում ոստիկանությունից ժողովրդավարական հասարակարգում: Ոստիկանության նպատակը պետք է լինի.

- պահպանել օրենքները և կարգը,
- կանխարգելել հանցագործությունները,
- պահպանել և հարգել բոլոր անձանց իրավունքները և ազատությունները,
- հասարակությանը տրամադրել ծառայություններ և աջակցություն:

Իր պարտականություններն իրականացնելիս ոստիկանությունը ժողովրդավարական հասարակությունում պետք է.

- պահպանի օրենքի գերակայությունը,
- ցուցաբերի արհեստավարժություն և բարեվարքություն և հարգի մարդու իրավունքները, քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքները,
- հաշվետու լինի հանրության, պետության և օրենքի առջև,
- թափանցիկ լինի իր գործառնությունների, միջոցների օգտագործման և հանրության հետ հաղորդակցության մեջ,
- կարևորի ուժի զուսպ, համաչափ և բավարար կիրառումը, երբ դա անհրաժեշտ է:

«Ժողովրդավարական ոստիկանություն» եզրույթը հաճախ օգտագործվում է ոստիկանության մարդակենտրոն ուղղվածություն ունեցող այլ մոտեցումներին ամենավերջ եզրույթների հետ, ինչպիսիք են՝ համայնքային ոստիկանությունը, խնդիրներին ուղղված ոստիկանությունը և հետախուզությանն ուղղված ոստիկանությունը: Այս մոտեցումների իրականացումը միշտ պետք է արտացոլի ժողովրդավարական ոստիկանության վերը նշված հիմնարար արժեքները:

Ժողովրդավարական ոստիկանության վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկությունների համար տե՛ս «Ոստիկանության մասին» ԱՌԲ ամփոփաթեթը:

Ոստիկանության բարեփոխումները սովորաբար ներառում են ռազմավարական գնահատում (կամ նախնական վերլուծություն), նախագծում և ռազմավարական պլանավորում, իրականացում և գնահատում (տե՛ս Պատկեր 3):

Ռազմավարական գնահատում: Բարեփոխումների կարիքի և առաջնահերթությունների գնահատումը պահանջում է ոստիկանության գործունեության կազմակերպման, անձնակազմի և այլ մարմինների, քաղաքացիական հասարակության և ընդհանուր առմամբ հանրության հետ հարաբերությունների մանրակրկիտ վերլուծություն: Հասարակության բոլոր խմբերում և ոստիկանության գործունեության բոլոր մակարդակներում տարբեր շահագրգիռ կողմերի հետ խորհրդակցությունները կօգնեն, որ.

- հայտնաբերվեն ոստիկանությունում առկա խնդիրները,
- իրականացվի գենդերային հավասարության հաշվետու գում (աուդիտ),
- հստակեցվի, թե տարբեր դերակատարներ ինչպես են ընկալում առկա խնդիրները,
- սահմանվի բարեփոխումների կարիքը,
- ստուգվի բարեփոխումներ իրականացնելու պատրաստակամությունը,
- հավաքվեն անհրաժեշտ միջոցները և օժանդակությունը:

Այս տեղեկությունները կարևոր հիմք են բարեփոխումների հետագա ընթացքը գնահատելու համար:

Ռազմավարական պլանավորում: Նախնական վերլուծությունը հիմք է բարեփոխումների մանրակրկիտ ծրագրի համար, որը սահմանում է հստակ նպատակներ, դերեր և պատասխանատվություններ և սահմանում է նաև այդ նպատակներին հասնելու ժամանակացույցը: Ժողովրդավարական կառավարմանն ուղղված նպատակները, որոնք կենտրոնանում են ուժեղ վերահսկողություն ունեցող ավելի բարձր հաշվետվողականության վրա, պետք է հավասարակշռվեն գործառնական

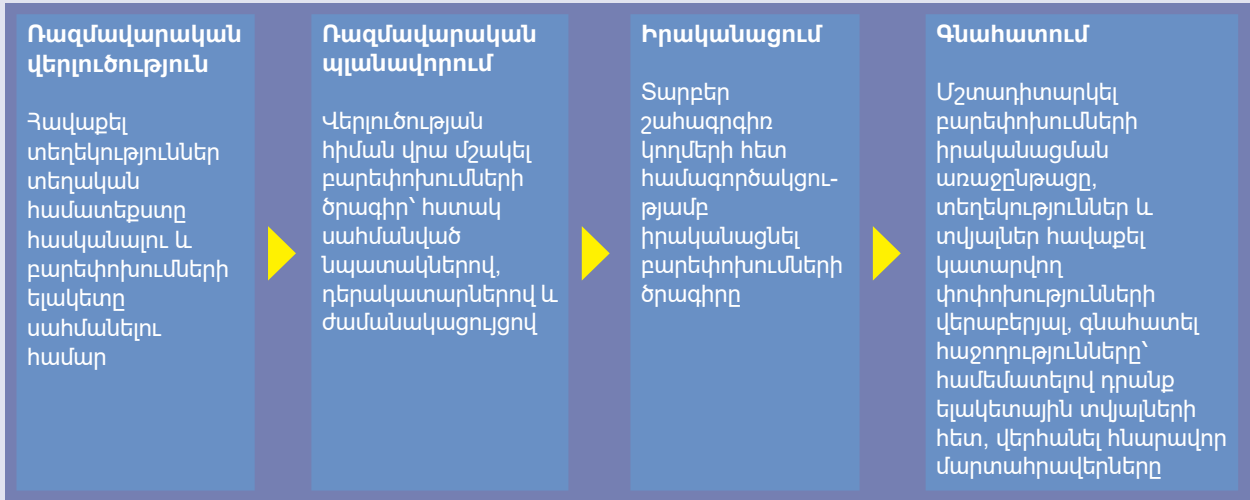
նպատակների հետ, որպեսզի ապահովվեն բարեփոխումների իրագործելիությունը և հանրային աջակցությունը: Սրա վրա կարող են ազդել մի քանի գործոններ, ներառյալ.

- անվտանգության ոլորտի այլ մարմինների աջակցությունը,
- ոստիկանության նկատմամբ հանրային վերաբերմունքը և հանրության՝ ոստիկանության հետ հարաբերությունները,
- առկա կազմակերպական կառուցվածքը,
- բարեփոխումների համար առկա միջոցները:

Այս փուլում անհրաժեշտ է սահմանել նաև մշտադիտարկման, վերանայման և գնահատման մեխանիզմները՝ բարեփոխումների հաջողությունը գնահատելու համար:

Իրականացում: Բարեփոխումների ծրագրի իրականացումը պահանջում է բավականաչափ քաղաքական աջակցություն, ֆինանսական և մարդկային ռեսուրսներ և ժամանակ: Բարեփոխումների կառավարման համակարգային մոտեցումը, ինչպես նաև ներքին և արտաքին հաղորդակցության ռազմավարությունները ապահովում են բարեփոխումների գործընթացի վերաբերյալ հստակություն և օգնում են անհրաժեշտ աջակցություն մոբիլիզացնելու: Բարեփոխումները կհաջողվեն միայն այն դեպքում, եթե դրանք հասկանալի լինեն ոստիկանության ամբողջ անձնակազմին, ինչպես նաև բոլոր այն անձանց և մարմիններին, որոնք շփվում են ոստիկանության հետ: Կատարողականության կառավարման և պարզակատրույթի համակարգի ձևավորումը կարող են ամրապնդել ոստիկանության արժեքներում և գործունեության մեջ կատարվող փոփոխությունները: Ամենաբարձր մակարդակից իրականացվող նվիրված առաջնորդությունը խիստ կարևոր է: Եթե տեղի է ունենում դեկավար կազմի փոփոխություն, բարեփոխումների համար քաղաքական աջակցությունը պետք է շարունակվի, որպեսզի երաշխավորվի բարեփոխումների ծրագրի պատշաճ իրականացումը:

Գծապատկեր 3 Ոստիկանության բարեփոխումների չորս հիմնական փուլերը

Գնահատում: Ամբողջ գործընթացում տվյալների հավաքումը և նախօրոք սահմանված չափորոշիչների հիման վրա արդյունքների գնահատումը թույլ են տալիս գնահատել հաջողությունը և վերհանել այն ոլորտները, որտեղ բարեփոխումների իրականացմանն ուղղված ջանքերը պետք է փոփոխվեն: Առաջընթացի գնահատումը քաղաքական առաջնորդներին և բնակչությանը ցույց է տալիս բարեփոխումների դրական կողմերը և օգնում է ստանալու աջակցություն ոստիկանության և հետագա բարելավումների համար:

Ինչպե՞ս է գենդերային հավասարությունը ոստիկանության բարեփոխումների մաս կազմում

Ջանի որ մարդիկ ունեն տարբեր գենդերային նույնականացումներ և անվտանգությանն առնչվող տարբեր կարիքներ, բարեփոխումները հնարավորություն պետք է տան ոստիկանությանը այդ բոլոր կարիքներին արձագանքելու համար: Կարևոր է ոստիկանության բարեփոխումների պլանավորման, նախագծման, իրականացման և գնահատման ծրագրում ներառել գենդերային հավասարության վերլուծություն: Ոստիկանության բարեփոխումների ծրագրում կարող են ընդգրկվել գենդերային հավասարության առնչությամբ հետևյալ առանձնահատկությունները.

- **Ոստիկանության համակարգում գենդերային հավասարության բարելավում.** հաճախ անհրաժեշտ են բարեփոխումներ՝ երաշխավորելու համար անձնակազմի հավաքագրման բաց գործընթաց, ոչ խտրական քաղաքականություններ և կանանց ու տղամարդկանց համար աշխատանքի հավասար հնարավորություններ:

Բարեփոխումները կարող են կենտրոնանալ աշխատանքային այնպիսի միջավայրերի ստեղծման վրա, որոնք ազատ են խտրականությունից և ոսնձգություններից, ինչպես նաև համակարգի ներքին կարողությունների ստեղծման վրա, որոնք հնարավորություն կտան արդյունավետորեն արձագանքելու բողոքներին: Համապատասխան աշխատանքային միջավայրի ապահովումը նաև նշանակում է, որ կանայք և տղամարդիկ ունեն հավասար հնարավորություններ՝ օգտվելու համապատասխան հարմարություններից, սարքավորումներից և ուսումնական ծրագրերից, ինչպես նաև ունեն հավասար հնարավորություններ՝ իրենց կարողությունները պատշաճ կերպով օգտագործելու համար:

- **Գենդերային հավասարության խրախուսում ոստիկանության կատարողականությունը բարձրացնելու նպատակով.** բնակչության հետ տարվող ամենօրյա աշխատանքում ոստիկանները պետք է գիտակցեն, որ բռնությունը և խտրականությունը տարբեր կերպ և տարբեր չափերով են ազդում տարբեր գենդերային նույնականացումներ ունեցող անձանց վրա: Ոստիկանության բարեփոխումները, որոնք խրախուսում են գենդերային հավասարությունը, հնարավորություն են տալիս ոստիկանությանը ավելի արդյունավետորեն արձագանքելու հասարակության տարբեր անդամների տարբեր կարիքներին: Գենդերային հավասարությունը խթանող բարեփոխումները կարող են օգնել, որ ոստիկանության մշակույթը դառնա ավելի ճկուն տարբեր գենդերային նույնականացումներ ունեցող անձանց կարիքների նկատմամբ:

Ոստիկանության բարեփոխումները հետևոնֆիլկտային համատեքստում

Հետևոնֆիլկտային փուլում եղող երկրները անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների շրջանակում ոստիկանության բարեփոխումներ իրականացնելիս կարող են ունենալ լրացուցիչ մարտահրավերներ: Այս համատեքստում ոստիկանության ապառազմականացումը կարևոր նպատակներից մեկն է: Սա նշանակում է, որ ոստիկանության գործառույթները, անձնակազմը և կառուցվածքը տարանջատված պետք է լինեն ռազմական կառույցներից, և որ ոստիկանությունը իր վարքագիծը պետք է փոխի ուժային մշակույթից դեպի ծառայության մշակույթ:

Սա կարևոր է, քանի որ նման համատեքստերում ոստիկանությունը հաճախ, մասնակցելով պատերազմական գործողությունների, հնարավոր է, որ ներգրավված լինի բնակչության դեմ բռնության կիրառման մեջ: Ոստիկանության վերափոխումը ծառայության պահանջում է առկա և նոր հավաքագրվող անձնակազմի մանրակրկիտ ստուգում, որ հնարավոր լինի ունենալ ոստիկանական ուժեր, որոնք աշխատում են լեգիտիմորեն և բարեվարքությամբ: Պետական և ոչ պետական զինված խմբերի

դեմոբիլիզացումը և վերահստեգրումը, ինչպես նաև հաշտեցումը և անցումային պրոպագանդային գործընթացները լրացուցիչ մարտահրավերներ են ստեղծում անհրաժեշտ ընթացակարգերի, կարողությունների և վերաբերմունքի ձևավորման տեսանկյունից՝ ապահովելու համար ազգային և միջազգային օրենքներին համապատասխան արդյունավետ վարվելակերպ:

Շարունակական և ներառական քաղաքական երկխոսությունը խաղաղության ամբողջ գործընթացում և հակամարտությունից հետո ընկած ժամանակահատվածում անհրաժեշտ հրամայական է՝ ապահովելու համար բոլոր շահագրգիռ կողմերի կողմից անհրաժեշտ աջակցությունը անվտանգության ոլորտի բարեփոխումներն իրականացնելու համար: Ազգային և միջազգային մակարդակներում ֆինանսավորման և իրականացման սերտ համակարգումը հատկապես կարևոր է բարեփոխումների բարձր որակը երաշխավորելու համար:

Խաղաղության հաստատման գործընթացում անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկությունների համար տե՛ս «Խաղաղության գործընթացի մասին» ԱՌԲ ամփոփաթեթը:

Նյութեր լրացուցիչ ընթերցանության համար

ԱՌԲ-ի համատեքստում ոստիկանության բարեփոխումների մասին.

- Փիթեր Ալբրեխտ և Լարս Բուուր
Դժվարին ամուսնություն. ոչ պետական մարմինները և ոստիկանության բարեփոխումը
Ոստիկանություն և հասարակություն, 19(4), 2009, 390-405
- Մեգան Բասթրիք
Գենդերային հարցերի ներառումը ոստիկանության ներքին վերահսկողության գործընթացում
Գենդերային հարցերի և անվտանգության ոլորտի բարեփոխումների ուղեցույց
ԺՆԱ, ԱՌԿԿ, ԵԱՀԿ, ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ, 2014
- Փիեր Էփիլ (խմբ.)
Ոստիկանության բարեվարքության գործիքակազմ
ԺՆԱ, ԱՌԿԿ, 2012
- Փաուլո Զոստա և Իգային Թորենս
Ոստիկանության բարեվարքության ուսումնական ձեռնարկ
ԺՆԱ, ԱՌԿԿ, 2015
- ՄԱԿ-ի Թմրանյութերի և հանցավորության հարցերով գրասենյակ
Ոստիկանության հաշվետվողականության, վերահսկողության և բարեվարքության ձեռնարկ
Քրեական արդարադատության ձեռնարկների շարք Նյու Յորք, Միավորված ազգերի կազմակերպություն, 2011
- Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպություն
Ոստիկանության բարեփոխումները քրեական արդարադատության համակարգի բարեփոխումների համատեքստում
Վերազգային վտանգների բաժին/Ոստիկանության ռազմավարական հարցերի բաժին, հրապարակումների շարք, հատոր 11
Վիեննա, ԵԱՀԿ, 2013
- Կոռուպցիայի զսպումը
Ոստիկանական ծառայությունների ոլորտ
Ոստիկանական ծառայությունների ոլորտի ուսումնասիրություն, 2018 թ. հոկտեմբերի 7-ի դրությամբ
Հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://curbingcorruption.com/sector/police-services/>

Տեղական համատեքստում ոստիկանության բարեփոխումների մասին.

- Զերին Հենլոն
Անվտանգության ոլորտի բարեփոխումները Թունիսում. հասմիկների հեղափոխությունից մեկ տարի անց
Հատուկ հաշվետվություն, 304, Վաշինգթոն, Միացյալ Նահանգների հաղադրության ինստիտուտ, 2012

- Ջոն Դոյլ (խմբ.)
Հյուսիսային Իռլանդիայի ոստիկանության վերափոխման փորձից քաղած դասեր
Դուբլին, Իռլանդական թագավորական ակադեմիա, 2010

- Ռոբերտ Փիքոք և Գարի Զորդներ
«Շոկային թերապիան» Ուկրաինայում. արմատական մոտեցում հետխորհրդային ոստիկանության բարեփոխումներին
Հանրային կառավարում և զարգացում, 36(2), 2016, 80-92

Ժողովրդավարական ոստիկանության մոտեցումների մասին.

- Սոլ Իգլեսիաս և Ուրիխ Զիլգզիրն (խմբ.)
Պատշաճ ոստիկանություն. գործիքներ, մոդելներ և փորձ
Ասիա-Եվրոպա ժողովրդավարացման և արդարադատության հրապարակումների շարք Սինգապուր, Ասիա-Եվրոպա հիմնադրամ, Ջակարտա, Հանս Սիդել հիմնադրամ, Ինդոնեզիա, 2011
- ԵԱՀԿ գլխավոր քարտուղարի ոստիկանության հարցերով ավագ խորհրդական
Ժողովրդավարական ոստիկանության ուղեցույց, 2-րդ հրատարակություն
Վիեննա, ԵԱՀԿ, 2008

Միջազգային չափանիշների և Էթիկայի մասին.

- Ամնեսթի Ինթերնեշլ
Ոստիկանության միջազգային չափանիշներ. մարդու իրավունքների վերաբերյալ 10 հիմնական չափանիշները իրավապահ մարմինների համար
Անվտանգության ոլորտի օրենսդրական կարգավորումների գործիքակազմ, 1.3
ԺՆԱ, ԱՌԿԿ, 2009
- Եվրոպայի խորհուրդ
Ոստիկանության Էթիկայի Եվրոպական կանոնակարգի հանձնարարական Rec(2001)10՝ ընդունված Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից 2001 թ. սեպտեմբերի 19-ին, և կից բացատրական հուշագիր
Ստրասբուրգ, Եվրոպայի խորհրդի հրատարակչություն, 2001

Լրացուցիչ ռեսուրսներ ԱՌԿԿ-ի կողմից

- ԱՌԿԿ-ն հրապարակում է բազմաթիվ գործիքներ, ձեռնարկներ և ուղեցույցներ անվտանգության ոլորտի կառավարման և բարեփոխումների մասին, որոնք կարելի է անվճար ներբեռնել www.dcaf.ch կայքից: Բազմաթիվ հրապարակումներ անգլերենից բացի հասանելի են նաև այլ լեզուներով:
- ԱՌԿԿ Փորձի փոխանակման հարթակի կայքում՝ <http://issat.dcaf.ch>, հասանելի են մի շարք առցանց ուսումնական նյութեր անվտանգության ոլորտի բարեփոխումներով զբաղվող անձանց համար:

DCAF Անվտանգության ոլորտի կառավարման ժնկյան կենտրոնը

հավատարիմ է պետությունների և ժողովուրդների անվտանգության բարելավմանը ժողովրդավարական կառավարման, օրենքի գերակայության, մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի և գեղեցիկ հավասարության շրջանակներում: 2000 թվականին իր հիմնադրումից ի վեր՝ DCAF-ը նպաստել է խաղաղության և զարգացման կայունությանը՝ օժանդակելով գործընկեր պետություններին և նրանց աջակցող միջազգային կազմակերպություններին անվտանգության ոլորտի կառավարումը ներառական և մասնակցային բարեփոխումների միջոցով բարելավելու նպատակով: DCAF-ը ստեղծում է նորարարական կրթական նյութեր, խթանում է նորմերը և դրական փորձը, տրամադրում է իրավական և քաղաքականության վերաբերյալ խորհրդատվություն և աջակցում է անվտանգության ոլորտում ներգրավված պետական և ոչ պետական շահագրգիռ կողմերի կարողությունների բարձրացմանը:

ԱՌԿԿ-ն իր շնորհակալությունն է հայտնում.

Ռոնյա Հարդերին և Ջասպեր Լինքեյն ուսումնասիրություններում, նյութերի մշակման և խմբագրման գործընթացում ներդրման համար, Ջեննի Ռուոլին՝ անգլերեն նյութերի խմբագրման համար, Սվին Թրանսլեյթին՝ ֆրանսերեն նյութերի թարգմանության և խմբագրման համար, Պետրա Գարթներին՝ Էջադրման և դիզայնի համար: Շարքի խմբագիր՝ Ֆեյրի Շափոկի

Սույն հրապարակմանը հղում կատարելու համար տե՛ս ԱՌԿԿ.

Անվտանգության ոլորտի կառավարման ժնկյան կենտրոն, Ոստիկանության բարեփոխումներ, ԱՌԿ ամփոփաթեթերի շարք, Ժնև, ԱՌԿԿ, 2019:

© ԱՌԿԿ ԱՌԲ ամփոփաթեթերը անվճար հասանելի են www.dcaf.ch կայքում: Օգտագործողները կարող են պատճենել և տարածել այս նյութը՝ որպես աղբյուր նշելով ԱՌԿԿ-ն: Նախատեսված չեն առևտրային նպատակով օգտագործման համար:

DCAF Geneva Centre
for Security Sector
Governance

ԱՌԿԿ. Անվտանգության ոլորտի կառավարման ժնկյան կենտրոն

Փոստարկղ 1360
CH-1211 Ժնև 1
Շվեյցարիա

Ներբեռնե՛ք ԱՌԿԿ ԱՌԲ ամփոփաթեթերի հավելվածը

Հավելվածը համապարփակ ռեսուրս է անվտանգության ոլորտի պատշաճ կառավարման և բարեփոխումների հիմնահարցերի վերաբերյալ, ներառյալ.

ԱՌԲ ամփոփաթեթեր. անվտանգության ոլորտի կառավարման և բարեփոխումների վերաբերյալ հիմնական թեմաների մասին հակիրճ ներածություններ:

ԱՌԲ զեկույցներ. անվտանգության ոլորտի կառավարմանը վերաբերող նորագույն միտումների ամենաարդիական վերլուծություններ՝ մշակված, վերանայված և խմբագրված ոլորտի մասնագետների կողմից:

ԱՌԿԿ ռեսուրսներ. բարեփոխումների ոլորտում ներգրավված մասնագետների համար նախատեսված լավագույն գործնական ուղեցույցների ընտրություն, ներառյալ ձեռնարկներ, գործիքակազմեր և ուղեցույցներ մի շարք լեզուներով:

Հավելվածն առաջարկում է.

- նյութերի մեկնագամյա ներբեռնում՝ լիակատար անցանց հասանելիությամբ,
- ընթերցելու երկու տարբերակ՝ ավելի հստակ տեքստի և տեքստը մեծացնելու հնարավորությամբ,
- iOS և Android օպերացիոն համակարգերի համար հարմարեցված ֆորմատ, որն աշխատում է արագ, բայց թեթև է տվյալների ծավալի և պահպանման տեսանկյունից:

Անվճար ներբեռնում AppStore-ից կամ Google Play Store-ից: